Studia Gdańskie. Wizje i rzeczywistość, 2018, t. XV (ISSN 1731-8440, e-ISSN 2544-1426)

Artykuł opublikowany w otwartym dostępie na licencji BY-NC-ND
(http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Adriana Frączek*

Stymulatory migracyjne Polonii włoskiej

Wstęp

Niniejszy artykuł poświęcony jest zagadnieniu tożsamości narodowej emigranta polskiego we Włoszech, ale istotne było także poznanie doświadczeń, problemów, sukcesów oraz życia codziennego Polaków, którzy wyemigrowali do tego kraju. Kolejnym ważnym analizowanym zagadnieniem jest kwestia kulturowego funkcjonowania Polaków za granicami ojczyzny.

Główną motywacją skłaniającą do podjęcia tematu badań były wcześniejsze osobiste doświadczenia autorki związane z pracą i życiem we Włoszech. Znaczną pomoc podczas pisania pracy stanowiły publikacje naukowe, artykuły, roczniki statystyczne oraz strony internetowe prowadzone przez tamtejszą Polonię.

Artykuł skonstruowano w taki sposób, aby wprowadzenie do tematu tworzyło podstawę do zrozumienia pojęć i późniejszej ich analizy. W części pierwszej omówiono ogólne założenia teoretyczne dotyczące migracji, tożsamości narodowej, asymilacji oraz zobrazowano główne przyczyny emigracji Polaków. Część druga stanowi odniesienie zagadnień teoretycznych do konkretnej przestrzeni społecznej, czyli do Włoch, poprzez prezentację kultury i polityki kraju, a także ukazuje ogólny obraz

* Dr Adriana Frączek, ORCID: 0000-0002-9380-140X
Gdańska Wyższa Szkoła Humanistyczna, Gdańsk
e-mail: dziekan@gwsh.gda.pl

emigrantów w Italii oraz przedstawia profil emigranta polskiego na Półwyspie Apenińskim.

W podsumowaniu w sposób zwięzły wskazano wpływ niniejszej analizy na poszerzenie obszaru wiedzy o Polakach zamieszkujących Włochy. Aspekt ten był ważnym motywem podjęcia tytułowego tematu, gdyż eksploracja zagadnienia jeszcze do tej pory nie w pełni przebadanego przynosi większe korzyści poznawcze niż koncentracja na tematach przeanalizowanych już w wielu wymiarach.

Przyczyny migracji zagranicznej

Przemieszczanie się ludzi jest pojęciem trudnym do zdefiniowania, szczególnie jeżeli poszukiwana jest definicja uniwersalna, odpowiadająca wszystkim ruchom migracyjnym ludności. Mobilność bowiem jest cechą wewnętrzną człowieka, która jest zmienna. Mając na względzie takie aspekty, jak czas, przestrzeń czy też różnice kulturowe, niemożliwe staje się stworzenie jednej wspólnej definicji. Pojawiają się bowiem utrudnienia wynikające m.in. z następujących zmiennych:

- przemieszczanie czasowe lub stałe;
- migracje na odległości krótkie, dalekie lub powtarzające się wyjazdy;
- przepływy jednostek, grup i ich aspekt kulturowy;
- związki i relacje zarówno nawiązane, jak i zerwane itp.[1]

Główny Urząd Statystyczny (GUS) migracje ludności definiuje jako jej „przemieszczenia […] związane ze zmianą miejsca zamieszkania (pobytu stałego lub czasowego) połączone z przekroczeniem granicy administracyjnej podstawowej jednostki terytorialnej"[2]. Zmiana adresu w obrębie tej samej jednostki administracyjnej nie jest więc migracją. Ponadto według GUS migracją nie jest również przemieszczanie krótkotrwałe, trwające poniżej trzech miesięcy, oraz ruchy wahadłowe (dom – szkoła dom – praca itp.) i podróże turystyczne.

[1] R. Orłowska, *Uwarunkowania i skutki rozwoju migracji ekonomicznych w Unii Europejskiej w świetle wybranych teorii migracji międzynarodowych*, Gdańsk 2013, s. 14.

[2] Ibidem, s. 15.

Mówiąc o przemieszczaniu się ludności, należy wyróżnić dwa pojęcia: emigracja – wyjazd na stałe do innego kraju oraz migracja – pobyt czasowy w innym kraju. Przez badaczy reprezentujących wiele różnych dziecin nauki migracja definiowana jest również jako przemieszczanie się w obrębie danego państwa (np. Polski) za pracą. Natomiast emigrację Stanisław Kozak definiuje jako „wyjazd z kraju ojczystego do innego państwa z przyczyn religijnych, politycznych lub ekonomicznych i osiedlenia się tam na stałe lub na pewien okres czasu. Jest to forma migracji polegająca na dobrowolnym opuszczeniu kraju rodzimego, ta grupa ludzi nazywana jest emigrantami”[3].

Migracja zagraniczna jest ruchem ludności w przestrzeni międzynarodowej. Stanowi bardzo istotny składnik zmian społecznych i ekonomicznych. Głównymi aspektami migracji są: fizyczne przemieszczenie się ludności w przestrzeni, względnie stała zmiana miejsca trwałego pobytu osób emigrujących oraz zmiana struktur zawodowych i społecznych. Joseph Mangalam zdefiniował omawiane zjawisko następująco: „migracja jest to względnie stałe przeniesienie się zbiorowości zwanej migrantami z jednego punktu przestrzeni geograficznej do innego, poprzedzone procesem podejmowania przez migrantów decyzji w oparciu o zhierarchizowany system wartości i celów”[4].

Nawiązując do problemów związanych z jednoznacznym zdefiniowaniem migracji, należy zaznaczyć, że wynikają one także z faktu, iż pojęcie to wiąże się z dwoma różnokierunkowymi procesami. Jak już wyżej wspomniano, z jednej strony mówi się o emigracji, myśląc o odpływie ludzi z danego kraju zamieszkania i osiedlaniu się przez nich w innym kraju na stałe lub na dłuższy okres, z drugiej strony mowa jest o imigracji, która oznacza napływ osób z innego kraju do danego kraju w celu ich osiedlenia się na stałe lub dłuższego pobytu. Warto wyróżnić zatem czynniki wpływające na różną interpretację pojęcia „migracja międzynarodowa”, które jednak nie stanowią przeszkody w analizie tego zjawiska:

- czas trwania migracji;
- przyczyny migracji;

[3] S. Kozak, *Patologia eurosieroctwa w Polsce. Skutki migracji zarobkowej dla dzieci i ich rodzin*, Warszawa 2010, s. 15–16.

[4] Z. Mach, *Niechciane miasta – migracja i tożsamość społeczna*, Kraków 1998, s. 14.

– kraje emigracji oraz imigracji[5].

Podjęcie decyzji o migracji jest procesem bardzo złożonym. Wpływają na to różne czynniki, zarówno psychologiczne, jak i społeczne. Jednostka musi być bardzo silnie zmotywowana, aby zdołała pokonać problemy pojawiające się przed wyjazdem. Zaznaczyć również należy, że powód wyjazdu nigdy nie jest jeden, lecz stanowi go splot okoliczności sprawiających, że jednostka podejmuje decyzję o opuszczeniu dobrze sobie znanego środowiska, często również rodziny, znajomych, pracy i wybiera nową, nieznaną oraz niepewną przyszłość[6].

Wyróżnić można dwa rodzaje czynników – wypychające i przyciągające, określone ze względu na oddziaływanie kraju opuszczanego przez emigranta i kraju, do którego on wyjeżdża. Wyróżnia się następujące, skłaniające do emigracji czynniki wypychające (ang. *push factors*):

– prawny;
– ekonomiczny (zła sytuacja gospodarcza w kraju, wysokie bezrobocie, ograniczone możliwości mieszkaniowe);
– demograficzny (nadwyżki ludzi w wieku produkcyjnym, wysoki przyrost naturalny);
– społeczno-polityczny (rozczarowania i frustracje związane z kształtowaniem się nowego ustroju, dyskryminowanie mniejszości narodowych, konflikty zbrojne, ograniczenia praw człowieka).

Czynniki przyciągające (ang. *pull factors*), które charakteryzują kraj dla emigranta docelowy:

– ekonomiczny (niski poziom bezrobocia);
– prawny (zmniejszone wymagania wizowe, korzystne przepisy imigracyjne, łatwość uzyskiwania pozwolenia na pracę, zabezpieczenie socjalne imigrantów);
– społeczno-polityczny (pozytywny stosunek do cudzoziemców i mniejszości etnicznych);
– historyczny (istnienie „łańcuchów migracyjnych" oraz skupisk wcześniej przybyłych emigrantów z danego kraju)[7].

[5] R. Orłowska, op. cit., s. 14.

[6] B. Sakson, *Źródła pionierskiego łańcucha migracyjnego*, [w:] *Ludzie na huśtawce. Migracje między peryferiami Polski i Zachodu*, red. E. Jaźwińska, M. Okólski, Warszawa 2001, s. 213–218.

[7] Ibidem, s. 227–234.

Skupiając się na klasyfikacjach najistotniejszych dla niniejszych rozważań, należy zainteresować się przyczynami migracji oraz jej warunkami. Podziały te przenikają się wzajemnie, co pozwala na analizowanie ich łączne.

Przyczyn sprawiających, że jednostka decyduje się na opuszczenie ojczyzny, może być bardzo dużo: prześladowanie, wojna, nieodpowiadający jej system polityczny, chęć zarobku, znalezienie lepszej pracy i poprawa warunków życia. Najczęściej można spotkać się z emigracją ekonomiczną czy polityczną, ale również religijną i wieloma innymi. Emigracja ekonomiczna związana jest z poszukiwaniem pracy przynoszącej środki niezbędne do przeżycia lub z dążeniem do polepszenia warunków życiowych. Natomiast emigracja polityczna wynika z ucisku politycznego w rodzimym kraju oraz niezgody osób, które wyjeżdżają, na akceptację istniejącego reżimu politycznego, lub z niemożności pozostania w kraju ze względu na poglądy opozycyjne wobec rządzących[8]. Emigracja religijna z kolei bardzo często wiąże się z prześladowaniami związanymi z wyznawaną wiarą oraz brakiem możliwości jej celebrowania w danym otoczeniu.

Biorąc pod uwagę warunki, wyróżnia się migrację dobrowolną i przymusową. Główne motywy migracji dobrowolnej zostały zgrupowane w czterech kategoriach:

- ambicja i oczekiwanie na lepsze warunki pracy;
- nadzieja na lepszą przyszłość dla dzieci;
- odwaga, chęć rozpoczęcia nowego życia i przeżycia przygody;
- poprawa warunków ekonomicznych.

W emigracji przymusowej wyróżnia się natomiast następujące podtypy:

- deportacja;
- wygnanie;
- ucieczka przed wojną i prześladowaniami;
- handel niewolnikami.

Rozróżnienie powyższych dwóch typów migracji ma znaczenie z punktu widzenia szans na odtworzenie przez emigrantów życia społecznego w kraju osiedlenia. Przymusowi migranci są konserwatywni,

[8] S. Kozak, op. cit., s. 16–19.

dążą do zachowania wzorców życia sprzed emigracji i dlatego mają trudności z przystosowaniem się. Inne postawy charakterystyczne są dla migrantów dobrowolnych, którzy są otwarci na zmiany, innowacje oraz dążą to tego, aby przystosować się do nowego terytorium i środowiska[9].

Proces migracyjny ma strukturę trójfazową[10]. Pierwsza to faza separacji, która polega na opuszczeniu przez emigrantów społeczeństwa, którego byli dotąd członkami oraz ich oddzieleniu od jego symboli i norm. Jest to fizyczne przeniesienie w inne miejsce, a jednocześnie pewna separacja społeczna, myślowa i symboliczna. W fazie drugiej społeczna struktura ulega rozpadowi, zakwestionowane są wzory zachowań, normy oraz wyznawane wartości. Emigranci zostają pozbawieni poczucia tożsamości oraz bezpieczeństwa, jakiego dostarczała ojczyzna. Faza ta nie kończy się z chwilą osiedlenia w nowym miejscu. Dopiero wówczas powstają bowiem nowe problemy w ramach rekonstrukcji tożsamości. Ważna staje się kwestia treści kulturowej nowej tożsamości, gdyż migranci bardzo często kultywują poprzednie tradycje i praktykują rytuały, dostarczając im nowych inspiracji. Stopniowo i powoli z fazy drugiej wyłania się trzecia. Jest to okres agregacji, przyłączenia oraz tworzenia nowej tożsamości. Oznacza koniec procesu emigracji, ale nie jest równoznaczne z asymilacją jednostki czy grupy. Faza ta może zakończyć się zarówno sukcesem, polegającym na zbudowaniu nowej tożsamości, jak również porażką, którą będzie dezintegracja osobowości oraz zamknięcie się w etnicznym getcie.

„Migracja jest dla człowieka zjawiskiem naturalnym. Poszukiwanie lepszych możliwości rozwoju, choć potencjalnie niebezpieczne, zawsze było i jest obecnie zarówno potrzebą, jak i koniecznością. Migracje wynikały z bardzo rożnych pobudek: konieczności przeżycia – np. ucieczka przed klęską żywiołową, motywów religijnych – np. pójście za «głosem Boga» (w historii Abrahama) czy szukaniem lepszego życia – np. najazdy barbarzyńców na Rzym. Niektóre kultury, takie jak Beduini, dostosowały się do nieustającej wędrówki, podporządkowując jej wymaganiom wła-

[9] Z. Mach, op. cit., s. 16–19.
[10] Ibidem, s. 20–43.

sny sposób życia. Wciąż jednak istnieje ogromna część ludzkości, prowadząca osiadły tryb życia, dla której migracja jest dużym wyzwaniem"[11].

Poznanie pojęcia, rodzajów i przyczyn migracji oraz zrozumienie opisanych faz procesu migracji jest niezbędne dla zbudowania odpowiednich postaw do badań emigrantów, aby w sposób całościowy rozpatrywać zjawisko migracji bez pominięcia jakiegokolwiek z jej aspektów.

Tożsamość narodowa – ujęcia teoretyczne

Naród jest to „złożona wspólnota komunikowania wyobrażona i realizowana przez kulturę"[12]. Tożsamość narodowa natomiast to „zjawisko zbiorowe, na które składają się syndromy identyfikacji jednostkowych skierowanych zarówno na siebie, jak i do innych członków grup narodowych, będące odzwierciedleniem układu wartości kulturowych badanych społeczności danego obszaru"[13]. Leon Dyczewski określa tożsamość narodową jako „podobny sposób rozumienia, przeżywania, zachowania i działania członków zbiorowości społecznej w ramach aktualnie żyjącego pokolenia, jak też w ciągu wielu pokoleń. U członków zbiorowości występuje więc poczucie wspólnoty i ciągłości, a także zjawisko samookreślenia się i poczucie przynależenia do tej, a nie innej zbiorowości"[14].

Trzon tożsamości narodowej stanowią treści kultury narodowej. Jest to międzypokoleniowy przekaz kanonu narodowego, kultury. Jednostki tworzące naród przekazują kolejnym pokoleniom wierzenia i wartości, postawy, normy i wzory zachowań. Dla kształtowania tożsamości narodowej centralnym elementem są takie wartości, jak: wolność, waleczność, suwerenność kraju, ofiarność wobec ojczyzny, szacunek dla broniących kraju. Ich świadomość jest niezwykle istotna dla kształtowania tożsamości narodowej młodych[15].

---

[11] D. Bryk, B. Rożnowski, M. S. Zięba, *Migracja zarobkowa do Włoch. Próba podejścia interdyscyplinarnego*, Lublin 2008, s. 7.

[12] A. Kłoskowska, *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa 1996, s. 103.

[13] A. Sadowski, M. Czerniawska, *Tożsamość Polaków na pograniczach*, Białystok 1999, s. 25.

[14] M. Szyszka, *Więzi rodzinne czynnikiem wspomagającym kształtowanie tożsamości narodowej*, [w:] *Tożsamość polska w odmiennych kontekstach*, red. L. Dyczewski, D. Wadowski, Lublin 2009, s. 440.

[15] Ibidem.

Zbigniew Bokszański wyodrębnił cztery modele tożsamości narodowej[16]:

1. Obiektywistyczny – koncentrujący się na cechach zbiorowości narodowej, które można obiektywnie opisać, obserwując z zewnątrz. Podstawowe cechy tożsamości narodowej jednocześnie są zasadniczą częścią definicji zbiorowości narodowej i obejmują historyczne terytorium, powszechnie podzielane mity pochodzenia oraz pamięć historyczną, wspólną kulturę masową, wspólne, określane prawem obowiązki i uprawnienia wszystkich członków, a także wspólną gospodarkę wraz z ruchliwością terytorialną członków. To ujęcie tożsamości narodowej jest przydatne raczej w analizach historycznych.
2. Tożsamości odkrywanych – określa przeświadczenie o odrębności zbiorowości narodowej, która zakorzeniona jest w odległej przeszłości kulturowej. Bycie narodem określić można jako jedność kultury. Tożsamość narodowa jest zatem rezultatem długiego procesu ewolucji historycznej, która wyraża się w podzielonych doświadczeniach, wspólnym pochodzeniu etnicznym, kulturze, języku, religii, ponadto w dziełach sztuki czy folklorze. W konsekwencji tożsamość narodową definiować można „jako ogół tekstów kultury narodowej, jej symboli i wartości składających się na uniwersum tej kultury, tworzących jej syntagmę, a zwłaszcza jej rdzeń kanoniczny"[17].
3. Tożsamości narodowej konstruowanej, który wychodzi od odmiennych założeń. Model ten traktuje tożsamość narodową jako charakterystykę zbiorowości, która konstruowana jest w różnych momentach historycznych i dla różnych celów. Charakterystyki te nie odzwierciedlają zatem indywidualnych cech kulturowych czy też historycznego ukształtowania stylu życia. Tożsamość jest konstruowana zgodnie z trzema typami kodów, czyli pierwotności, ogłady lub cywilizowania, oraz kodu transcendencji lub świętości.
4. Opinii publicznej – odnoszący się do „indywidualizującej" koncepcji pojęcia tożsamości narodowej, która to odsyła do wiedzy, opinii

[16] Z. Bokszański, *Tożsamości zbiorowe*, Warszawa 2007, s. 114–130.
[17] Ibidem, s. 122.

i sądów członków społeczności narodowej dotyczących tej właśnie społeczności.

Według Bokszańskiego, tożsamość narodowa jest zatem złożonym układem, który obejmuje[18]:

- komponenty natury poznawczej odnoszące się do różnych aspektów wiedzy o „nas" i o „nich", a także różnić dzielących „nas" od „innych";
- syndrom postaw wobec własnego narodu, które wyrażają się w ocenach dokonań narodu oraz satysfakcji płynącej z przynależności do niego;
- komponenty natury emocjonalnej, wyrażającej siłę i intensywność, a także koloryt psychologiczny więzi z narodem.

Mówiąc o tożsamości narodowej, przytoczyć należy za Jacentym Siewierskim definicję tożsamości zbiorowej przedstawionej jako „identyfikacja zbiorowa [która] oznacza podstawowe (niepowierzchowne, trwałe) podobieństwo członków wspólnoty pozwalające im na definiowanie własnej wspólnoty jako bytu społecznego, do którego jednostki przynależą z poczuciem odrębności wobec świata zewnętrznego. Cechami tak pojmowanej tożsamości są aprobujące świadomość przynależności, wspólnie podzielane wartości i normy oraz wspólne interesy, które często okazują się ważniejsze niż interesy indywidualne. Tożsamość zbiorowa powstaje wówczas, gdy świadome stają się cechy wspólne, a własna wspólnota zostaje odgraniczona od innych. Tożsamość jest cechą nieodłączną wspólnoty, co oznacza, że nie istnieje żadna wspólnota, w której poczucie tożsamości nie byłoby obudzone. Związek społeczny bez oparcia w tożsamości nie jest wspólnotą"[19].

W założeniach teoretycznych wyróżnić można tożsamość jednostkową i tożsamość społeczną jednostki. Nie można utożsamiać ich ze sobą, jednak ich pokrywanie się znacznie sprzyja poczuciu wewnętrznego ładu wartości oraz wzorów zachowań jednostki. Zgodnie z tym, co wskazuje Andrzej Sadowski, na autoidentyfikację etniczną jednostki składają się takie elementy jak: „poczucie godności narodowej, umiłowanie narodu

[18] Ibidem, s. 134.

[19] J. Siewierski, *Tożsamość europejska jako problem historii i współczesności*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace" 2013, nr 4 (16), s. 11.

i ojczyzny, posiadanie własnego narodowego języka, przywiązanie do tradycji historycznej, poczucie odrębności wobec innych oraz świadomość wspólnych interesów grupowych"[20]. Z kolei identyfikacja etniczna jednostki dokonywana przez członków grupy, z którą ona się utożsamia, następuje na podstawie kryteriów będących własnością całej grupy etnicznej, najczęściej na podstawie kanonu danej kultury narodowej (etnicznej)[21].

Stanisław Wójcik opowiada się za ujęciem tożsamości narodowej, która „wyraża się powstawaniem poczucia i świadomości więzi wspólnotowej, a także jej akceptacji. Rozkłada się ona na treść celów całego narodu, jego kultury, ekonomii, losów, także oddania ofiary dla narodu, bo jednostka czuje się jego częścią. W efekcie w dłuższej perspektywie czasowej, utrzymujących się uwarunkowaniach politycznych, społecznych, ekonomicznych formuje i utrwala pewien wspólny i dominujący typ osobowości. Początkowo nowe uwarunkowania społeczne, ekonomiczne, polityczne, kulturowe formułują świadomość narodową, wolę oraz zachowania. Ale utrzymujące się warunki otoczenia, system oddziaływań wychowawczych i propagandowych w dłuższym okresie czasu pogłębiają i umacniają wspólny system wartości, podobne cechy charakteru, integrują umysły, tj. kształtują zgodne myślenie o ważnych i wspólnych sprawach dotyczących bytowania i jego ulepszania"[22].

Jak pisał Leszek Kołakowski: „Zbędnie dowodzić, że tożsamość narodowa wymaga pamięci historycznej. Z tego względu jest rzeczą bez znaczenia, co w tej pamięci jest prawdą, półprawdą, a co zwykłą legendą. Chodzi tylko o to, że żaden naród nie może trwać nie będąc świadomym, iż jego obecna egzystencja jest przedłużeniem istnienia w przeszłości"[23].

Podsumowując: Tożsamość narodowa jest zjawiskiem dynamicznym, które jest bardzo istotnym czynnikiem stabilizacji, trwałości i ciągłości danej grupy narodowej. Rodziny i jednostki tworzą naród, przekazując jednocześnie wartości i tradycje kolejnemu pokoleniu oraz dzielą się

[20] A. Sadowski, M. Czerniawska, op. cit., s. 14.

[21] Ibidem.

[22] S. Wójcik, *Kształtowanie się tożsamości narodowej chłopów polskich*, [w:] *Tożsamość polska...*, op. cit., s. 331–332.

[23] M. Szyszka, *Więzi rodzinne czynnikiem wspomagającym kształtowanie tożsamości narodowej*, [w:] *Tożsamość polska...*, op. cit., s. 451.

z nim historią i obyczajami. Dzięki temu w jednostce wytwarza się poczucie przynależności oraz tożsamości narodowej.

Polityka i kultura Włoch

Włochy są republiką z dwuizbowym parlamentem – Izbą Deputowanych i Senatem. Prezydent i premier urzędują w Rzymie – stolicy kraju. Kadencja włoskiego rządu trwa pięć lat[24].

Państwo położone jest w południowej Europie. Na swoim terytorium posiada dwie enklawy: San Marino na północy i Watykan na terenie stolicy. Włochy podzielone są na 20 regionów, 109 prowincji i 8092 gminy. Do najludniejszych miast należą: Rzym, Mediolan oraz Neapol. Jest to kraj wysoko rozwinięty. Największe znaczenie ma przemysł środków transportu. Włochy zajmują pierwsze miejsce w produkcji win na świecie, mają duży udział w zbiorze winogron. Od wielu lat znajdują się na trzecim miejscu w Europie pod względem liczby przyjeżdżających turystów zagranicznych oraz wpływów z turystyki. Należą do najludniejszych państw Europy (czwarte miejsce na kontynencie). Niegdyś miały jeden z najwyższych wskaźników przyrostu naturalnego, od 15 lat jednak borykają się z przewagą zgonów nad urodzeniami[25]. Prawie całą ludność rodzimą stanowią Włosi posługujący się licznymi dialektami i odmianami języka włoskiego. Ponadto państwo włoskie uznaje istnienie rodzimych mniejszości językowych. Prawie całą ludność stanowią katolicy – 87,6% (licząc wszystkich ochrzczonych), z których niewielu regularnie praktykuje[26].

„Włosi to ludzie, którzy żyją pełnią życia. Z natury są impulsywni i spontaniczni, gościnni, ale i zarozumiali. Włosi są narodem wesołym, który lubi zabawy. Jednak w południowej części kraju kobiety są traktowane gorzej. Obowiązują je tam pewne zakazy, na przykład ograniczenie ich spotkań z chłopcami. […] Włochy to kraj niemal jednonarodowościowy. Jedynie o pewnym wymieszaniu się kultur można mówić na terenach przygranicznych na północy kraju. Tam poza językiem włoskim

[24] http://www.wlochy.net/polityka.php (dostęp: 16.11.2018).
[25] http://pl.wikipedia.org/wiki/Włochy (dostęp: 16.11.2018).
[26] Ibidem.

obowiązują również: słoweński, niemiecki lub francuski. Odrębności występują przede wszystkim na wyspach"[27].

Włoska kultura jest bardzo interesująca i różnorodna. Istnieją duże różnice pomiędzy północną i południową częścią Włoch. Północ jest bardziej nowoczesna i europejska, południe natomiast tradycyjne i patriarchalne. Włosi to naród typowych południowców – należą do bardzo temperamentnych nacji. Charakteryzują się ożywioną gestykulacją i emocjonalnym zachowaniem. Bardzo lubią prowadzić bogate życie towarzyskie, zwłaszcza nocne. Rytuał każdego dnia to popołudniowa sjesta, podczas której wszystkie instytucje, sklepy i urzędy są zamknięte. Ludzie odpoczywają wtedy po obiedzie. Natomiast w nocy włoskie miasta i miasteczka ożywają, a restauracje i kawiarnie są pełnie gości.

W Rzymie znajduje się centrum światowego katolicyzmu – stolica apostolska Watykan z papieżem na czele. Święta chrześcijańskie (Boże Narodzenie i Wielkanoc) odgrywają we włoskiej kulturze bardzo istotną rolę[28].

Włochy jako kraj imigracji

Jeszcze w latach 70. imigracja we Włoszech była nieznanym zjawiskiem. Liczba zamieszkujących tam cudzoziemców nie przekraczała 100 tysięcy. Sytuacja zdecydowanie zmieniła się w ciągu zaledwie trzech dekad, gdy imigranci we Włoszech zaczęli stanowić około trzymilionową grupę. Dane zawarte w statystykach włoskich są niespójne, obejmują różne grupy cudzoziemców, w zależności od definicji imigranta określonej prawem w danym momencie. Aktualnie jest ona definiowana jako osoba przebywająca we Włoszech dłużej niż miesiąc (na podstawie pozwolenia na pobyt)[29].

Włochy dopiero w latach 80. XX w. stały się celem emigrantów z wielu państw. Obecnie nielegalna emigracja stanowi duży problem dla rządu włoskiego. Każdego roku przybywają tutaj tysiące osób z Afryki, Chin, Indii, Turcji, Filipin, Albanii i innych krajów. Coraz większy napływ

[27] http://www.wlochy24.com/artykul44 (dostęp: 16.11.2018).

[28] http://www.trasa.info/informacje/italy/wlochy-kultura-i-religia (dostęp: 16.11.2018).

[29] *Migracje międzynarodowe: Polska – Unia Europejska – Europa Wschodnia*, „Bulietyn Migracyjny" 2006, nr 8, s. 7.

ludności następuje z Afganistanu, Iranu czy Iraku. Aktualnie imigranci stanowią około 2,5% społeczeństwa włoskiego, a ich liczba ciągle rośnie[30].

Powody, dla których migranci zaczęli przybywać do Włoch, są następujące:

1. Dogodne położenie geograficzne – na przecięciu szlaków zarówno z południa na północ, jak i ze wschodu na zachód.
2. Szeroka szara strefa zatrudnienia – migranci mogą bardzo łatwo znaleźć zatrudnienie, wtapiając się w strefę pracujących nielegalnie Włochów. Zapotrzebowanie na tanią siłę roboczą było i jest duże. Kraj ten po wspaniałym rozwoju gospodarczym w latach 60., zdecydowanie zwolnił tempo. Do legalnego zatrudnienia zniechęcają zarówno wysokie koszty, jak i silne związki zawodowe.
3. Niechęć Włochów do wykonywania prac głównie w rolnictwie i przemyśle. Zjawisko to jest powszechne, pomimo dużego poziomu bezrobocia, na południu kraju dochodzącego nawet do 30%. Ma to związek z reformą edukacyjną, która negatywnie wpłynęła na sytuację na rynku pracy. Wprowadzono otwarty nabór na uniwersytety, gdzie studiować może każdy absolwent szkoły średniej, poziom nauczania jest bardzo niski, a studia ukończyć można nawet po 10 latach. Ponadto system edukacji we Włoszech nastawiony jest na kierunki humanistyczne, które nie gwarantują młodym ludziom zatrudnienia. Zatem z jednej strony jest duże bezrobocie wśród absolwentów, a z drugiej duże zapotrzebowanie na pracę w niektórych sektorach, w których zatrudnia się cudzoziemców.
4. Najniższy poziom usług socjalnych w Europie. Władze obciążają obywateli wysokimi kosztami usług socjalnych, a nie są w stanie zapewnić ich wysokiej jakości. Wiąże się to z dużym zapotrzebowaniem na pomoc domową, zarówno przy opiece nad małymi dziećmi, jak również nad osobami starszymi i obłożnie chorymi. Popyt na pracę w tej dziedzinie jest wśród emigrantów bardzo duży.
5. Najniższy współczynnik dzietności w Europie i na świecie (1,2 dziecka na kobietę). Jest to także najstarsze na tym kontynen-

[30] http://pl.wikipedia.org/wiki/Włochy (dostęp: 16.11.2018).

cie społeczeństwo, w skład którego wchodzi ponad 10 milionów obywateli powyżej 65. roku życia, co stanowi 1/6 populacji. Jest to zdecydowanie duże obciążenie dla budżetu, który nie może być poddany drastycznym cięciom podatkowym, natomiast wysokość podatków zmusza do zatrudnienia w szarej strefie często cudzoziemców[31].

6. Upadek komunizmu, który spowodował, że to właśnie do Włoch zaczęły ściągać ogromne rzesze emigrantów z krajów bałkańskich oraz z Europy Wschodniej.

Polityka migracyjna we Włoszech stanowiła do lat 80. temat tabu. Uznać można, że jest oparta na akcjach regularyzacyjnych[32]. Pierwsze pojawiły się w roku 1982, kiedy zamknięto dopływ „legalnych" pracowników migrujących, a „nielegalnym" zaproponowano pierwszą amnestię. Procedury regularyzacyjne leżały w gestii pracodawcy, który musiał zapłacić zaległe podatki. Następna regularyzacja, której towarzyszyły przepisy normujące zasady zatrudnienia cudzoziemców, nastąpiła w 1986 r. Tym razem również procedurę musieli rozpocząć pracodawcy, którzy nie chcieli ponosić bardzo wysokich kosztów pracy oraz regulować zaległych podatków. W roku 1990 w życie weszła pierwsza ustawa migracyjna, która oferowała amnestię oraz programy kwotowe dla migracji pracowniczej. Po raz pierwszy to imigrant mógł wystąpić o legalizację statusu, a nie pracodawca. Zrezygnowano również z przymusu opłacania zaległych składek i podatków. Pułapy okazały się jednak nierealistycznie niskie, a liczba „nielegalnych" imigrantów większa.

Kolejna amnestia z 1995 r. także utrudniała legalne zatrudnienia. Następną abolicję wprowadzono w roku 1998. Najważniejszym osiągnięciem nowej ustawy migracyjnej było zracjonalizowanie systemu kwotowego. Od 1998 r. polityka migracyjna we Włoszech bazuje z jednej strony na corocznie ustalanych kwotach, z drugiej na amnestiach, w których bierze udział coraz większa liczba emigrantów. Zmiany w polityce migracyjnej, głównie polegające na zwiększaniu limitów kwot i umożliwianiu legalnego zatrudnienia, wprowadzane były jeszcze w 2004 i w 2006 r.

[31] *Migracje międzynarodowe…*, op. cit., s. 7.
[32] Ibidem, s. 8.

„Włochy nie są krajem, z którego należałoby brać przykład, budując swoją politykę migracyjną. Państwo to nie jest w stanie dostarczyć Komisji Europejskiej na czas danych statystycznych dotyczących migracji. Problem z liczeniem migrantów uwidacznia interesujący fenomen – jedyną instytucją, która jest w stanie zebrać te informacje, jest Caritas Italia, organizacja pozarządowa o charakterze wyznaniowym. Brak wiedzy na temat liczby cudzoziemców przekłada się na brak pomysłów, co z nimi zrobić. Włochy nie prowadzą spójnej polityki integracyjnej. Integracją zajmuje się kościół oraz organizacje pozarządowe. Jednocześnie jest to jedyny kraj w Europie, w którym «nielegalny» imigrant może korzystać w zasadzie bez ograniczeń z opieki medycznej oraz systemu edukacji. Jednakże problem z uzyskaniem pełni praw, połączony ze wzrastającą ksenofobią społeczeństwa, spycha migrantów, nawet tych «legalnych», coraz bardziej na margines”[33].

Emigranci polscy we Włoszech na tle ogólnych trendów migracyjnych

Polscy emigranci obecni są na terenie Włoch nieprzerwalnie przez ostatnich 40 lat. Nie brakuje bowiem wśród nich takich, którzy wyemigrowali do tego kraju na przełomie lat 60. i 70. XX w. Przed 1989 r. emigracja do Włoch miała charakter głównie polityczno-ideologiczny. Większość Polaków przebywała w tym kraju tylko tymczasowo, gdyż w owych czasach miejscami docelowymi ich emigracji były kontynenty amerykańskie i australijski. Ta sytuacja uległa całkowitej zmianie na początku lat 90. Wówczas we Włoszech pojawili się pierwsi polscy imigranci zarobkowi, którzy – szczególnie w początkowej fazie tego okresu – mieli niski poziom wykształcenia. Po przystąpieniu Polski do Unii Europejskiej nastąpiła kolejna przemiana oblicza imigrantów, wśród których pojawia się coraz większa liczba osób młodych i wykształconych, planujących dłuższy pobyt[34].

Genezę polskiego środowiska migracyjnego we Włoszech stanowiły cztery główne fale (typy) emigracji:

[33] Ibidem, s. 8.

[34] K. Kowalska-Angelelli, *Polscy imigranci we Włoszech. Trendy migracyjne, rynek pracy i system zabezpieczenia społecznego przed i po 1 maja 2004 r.*, „CMR Working Papers” 2007, No. 17/75, s. 2–3.

- historyczna – dotyczy środowisk, które istnieją we Włoszech do dzisiaj; kultywują i rozwijają tradycje historycznych więzi polsko-włoskich w aspekcie pokoleniowym, rodzinnym, środowiskowym lub tylko symbolicznym i tożsamościowym; Jarosław Reszczyński o „starej Polonii" sprzed 1989 r. pisze, że „była z pewnego punktu widzenia jednorodna; reprezentowała poziom wykształcenia średni i wyższy, wyrastała z dawnej tradycji polskiej kultury"[35];
- kombatancka – nieliczna imigracja powojenna składająca się z byłych żołnierzy II Korpusu Wojska Polskiego dowodzonego przez gen. Władysława Andersa; grupa ta była rozproszona, niedostrzegalna społecznie, ale w polskim środowisku emigracyjnym stała się żywym, najważniejszym depozytariuszem wartości patriotycznych[36];
- solidarnościowa – emigracja w okresie jawnej i podziemnej działalności „Solidarności" (1980–1989); emigranci z tego okresu to w przeważającej części osoby młode z wykształceniem średnim i zawodowym, dość znaczna ich liczba miała również wykształcenie wyższe; wśród nich widoczną grupę stanowili intelektualiści – twórcy, naukowcy i artyści; część uchodźców przybyła do Włoch z całymi rodzinami; oprócz motywów politycznych tej emigracji znaczące były motywy ekonomiczne i kulturowe;
- emigracja zarobkowa – zdominowana motywacją ekonomiczną; jej powodem nie jest jedynie bieda, brak perspektyw egzystencjalnych czy bezrobocie; oprócz motywów o charakterze finansowym występują inne, np. zawodowy, rozwoju osobistego czy emocjonalny, czyli ucieczki do lepszego świata, a także chęć rozpoczęcia życia na nowo.

[35] J. Reszczyński, *Polonia włoska*, Rzym 2010, s. 68.

[36] G. J. Kaczyński, *Geneza i obraz polskiego emigranta we Włoszech*, s. 8, http://www.pon.uj.edu.pl/wp-content/uploads/2014/01/Geneza-i-obraz-polskiej-emigracji-we-W%C5%82oszech-w-XXw..pdf (dostęp: 16.11.2018).

Charakterystyka polskich imigrantów oraz główne tendencje migracyjne

Od wielu lat główną cechą polskiej emigracji do Włoch jest bardzo wysoki procent kobiet, którego średnia wartość na terenie całego państwa wynosi około 75% ogółu emigrantów z Polski, a w niektórych regionach kraju, szczególnie południowych, nawet 90%. Ma to związek z ofertami pracy w gospodarstwach domowych. Skala tego zjawiska jest szczególnie widoczna, jeśli porównamy te liczby np. z imigrantami w USA (udział kobiet wśród emigrantów z Polski wynosi tam 39%) lub w Niemczech (odpowiednio 38%). Dane włoskiego MSW przedstawiają, iż spośród wszystkich polskich imigrantów kobiety przebywające we Włoszech ze względów rodzinnych (małżeństwa z tutejszymi obywatelami) stanowią aż 86%, studiujące na uniwersytetach – 85%, pracujące – 70%, a będące przedstawicielkami kościoła katolickiego oraz prowadzące własną działalność gospodarczą – 50%. Ta ostatnia kategoria nie stanowiła dotychczas częstego powodu pobytu Polaków na Półwyspie Apenińskim, natomiast pod koniec 2005 r. co 33. osoba przebywała tu ze względu na samozatrudnienie. Przewidywania są takie, że sytuacja ta w ciągu najbliższych lat będzie się zmieniać, gdyż wzrasta zainteresowanie podjęciem pracy w ramach własnej działalności gospodarczej[37].

„71,2% zarejestrowanych w Italii Polaków to kobiety – jest ich 77.603. Wyższy współczynnik obecności kobiet wobec ogółu imigrantów notuje się wyłącznie wśród przebywających we Włoszech Rumunów. Polki są zarazem czwartą wspólnotą zatrudnionych na włoskim rynku pracy cudzoziemek po: Rumunkach, Ukrainkach oraz Albankach. Wśród ogółu Polek, te zarejestrowane jako pracujące stanowią blisko 90%. Głównym sektorem zatrudnienia kobiet jest niezmiennie od wielu lat sektor usług, z przewagą tych wykonywanych w prywatnych gospodarstwach domowych (opieka nad dziećmi i osobami starszymi, sprzątanie, prowadzenie domów). Według najnowszych z dostępnych w tym temacie danych – tj. za 2008 r. – pracę tę wykonywała wówczas co trzecia Polka. Jednocze-

[37] K. Kowalska-Angelelli, op. cit., s. 7.

śnie obywatelki polskie stanowiły ogółem 4,3% wszystkich cudzoziemek zatrudnionych jako pomoce domowe, opiekunki i sprzątaczki"[38].

Wśród Polaków we włoskim środowisku migracyjnym jest znaczny procent osób, które mają wykształcenie średnie (51%) bądź wyższe (14%), co widoczne jest szczególnie przy porównaniu z tymi samymi wskaźnikami w społeczeństwie włoskim (odpowiednio 26% i 7,5%). Sytuacja ta jest jeszcze bardziej zauważalna wśród polskich imigrantek, zatem definitywnie obala to mit cudzoziemki zdolnej do pracy tylko w charakterze pomocy domowej, co dotyczy 75% pracujących we Włoszech Polek. Wśród włoskiego społeczeństwa istnieje bowiem stereotyp Polki jako pomocy domowej, opiekunki do dziecka czy osoby starszej[39]. „W charakterystyce Polaków mieszkających na Półwyspie Apenińskim zaznacza się także bardzo wyraźnie młody wiek imigrantów (wśród których aż 65,7% to osoby znajdujące się w przedziale wiekowym od 19 do 40 lat), a także niezmiennie od kilkunastu lat, te same motywy przyjazdu do Włoch, wśród których dominują zatrudnienie oraz łączenie rodzin. Jak wynika z oficjalnych źródeł, z ogółu wydanych polskim imigrantom w 2005 roku kart pobytowych 69,4% związanych było z pracą, 23,8% z kwestiami rodzinnymi, 3% dotyczyło motywów religijnych, natomiast 1,5% podjęcia bądź kontynuacji studiów"[40].

W ostatnich latach zauważyć można osiedlanie się we Włoszech polskich rodzin, o czym świadczy wzrost liczby uczniów z Polski we włoskich szkołach. Zgodnie z danymi statystycznymi włoskiego Ministerstwa ds. Edukacji, Szkolnictwa Wyższego i Badań Naukowych, w roku szkolnym 2003/2004 do przedszkoli uczęszczało 1165 dzieci z polskim obywatelstwem, do szkół podstawowych 2616, 1252 uczyło się w gimnazjach oraz 1162 w szkołach średnich. „Po wstąpieniu Polski do UE nowym trendem wśród Polaków przyjeżdżających na Półwysep Apeniński stał się znacznie zauważalny wzrost obecności osób w młodym wieku, często studentów, których celem przyjazdu jest nie tylko emigracja o charakterze zarobkowym, ale również podjęcie bądź kontynuacja studiów, praktyki zawodowe, podnoszenie kwalifikacji, nauka języka, bądź

[38] http://polonia-wloska.org (dostęp: 12.10.2018).
[39] K. Kowalska-Angelelli, op. cit., s. 8.
[40] Ibidem.

też poznanie nowej kultury"[41]. „Biorąc pod uwagę funkcjonowanie na włoskim rynku pracy, aż 95% Polaków przebywających formalnie na terytorium Italii (tj. dokładnie 103.762 osób) należy do tzw. «populacji pracującej»"[42].

Posumowanie

Na podstawie literatury oraz poprzez określenie ogólnego zarysu zagadnień podlegających badaniu sformułowano szczegółowe problemy badawcze, które stanowiły punkt wyjścia do skonstruowania pytań badawczych oraz do zoperacjonalizowania głównego problemu badawczego, który został sformułowany w następujący sposób: Jaka jest tożsamość narodowa polskiego emigranta we Włoszech?

Odpowiedź na to pytanie generuje szereg dodatkowych, szczegółowych problemów badawczych:

1. Kiedy i z jakich przyczyn Polacy emigrowali do Włoch?
2. Jak istotne dla Polaków mieszkających poza granicami rodzinnego kraju jest pielęgnowanie polskiej kultury?
3. Czy emigranci mają w planach powrót do Polski na stałe?
4. Jakiego języka używają na co dzień w różnych sytuacjach życiowych?
5. Czy elementy polskiej kultury i tradycji przekazywane są kolejnym pokoleniom?
6. Czy przybysze z Polski są zaangażowani w działalność organizacji polonijnych?
7. Jaka jest aktywność kulturalna emigrantów w zakresie kultury włoskiej oraz w kultury polskiej?

Biorąc pod uwagę założenia teoretyczne oraz sformułowane szczegółowe problemy badawcze, przyjęto następujące hipotezy:

1. Czas przebywania na emigracji wpływać będzie na tożsamość kulturową jednostki – osoby, które są na emigracji dłużej, bardziej będą się identyfikowały z krajem osiedlenia niż te, które są krócej.

[41] Ibidem, s. 9.

[42] http://polonia-wloska.org (dostęp: 12.10.2008).

2. Osoby, które nie napotkały większych problemów po przyjeździe do Włoch, będą wykazywały silniejszą identyfikację narodową z tym krajem.
3. Osoby, które w przyszłości planują powrót do Polski, czują się mało związane z Włochami, a silniej z Polską.
4. Poczucie przynależności do Polski, jak i związek z Włochami, decydują o wyborze jednego z tych krajów na swoją ojczyznę.
5. Używanie języka włoskiego w gronie rodzinnym, do wyrażania emocji będzie sprzyjać umacnianiu włoskiej tożsamości narodowej.
6. Kontakty z Polonią i działalność w organizacjach polonijnych wpływać będą na utrwalanie tożsamości narodowej Polaków we Włoszech.
7. Postrzeganie przez emigranta własnej sytuacji materialnej we Włoszech jako dobrej czy bardzo dobrej sprzyjać będzie podjęciu decyzji o pozostaniu w tym kraju na stałe.

Wskazane problemy szczegółowe i postawione hipotezy zostały zweryfikowane przez literaturę i osobiste wywiady autorki bezpośrednio z polskimi emigrantami we Włoszech.

Obraz emigracji polskiej w społeczeństwie włoskim jest niejednolity. Z jednej strony to przede wszystkim imigranci zarobkowi (głównie kobiety zatrudniane jako pomoce domowe czy opiekunki chorych), z drugiej strony – historyczne (przyjmując, że jedno pokolenie jest uzasadnieniem użycia takiego określenia), zakorzenione środowisko imigracyjne, które na szerszą skalę jest raczej mało znane, jednakże bardzo aktywne w życiu kulturalnym, szczególnie w Rzymie, Turynie, Mediolanie, Florencji, Padwie. Ostatnie z wymienionych raczej jest postrzegane jako społeczność włoska o polskich korzeniach – włoscy obywatele, dla których tożsamość polska jest nadal ważnym, jeśli nie podstawowym odniesieniem. Termin „Polonia" jest jego najodpowiedniejszym określeniem[43].

[43] G. J. Kaczyński, op. cit., s. 2.

Bibliografia

Bobrowska A., *Migracje Polaków po przystąpieniu do Unii Europejskiej*, „Colloquium" 2013, nr 2.

Bokszański Z., *Tożsamości zbiorowe*, Warszawa 2007.

Bryk D., Rożnowski B., Zięba M. S., *Migracja zarobkowa do Włoch. Próba podejścia interdyscyplinarnego*, Lublin 2008.

Dębowska O., *Migracje – wyniki aktualnych badań i analiz*, Kraków 2007.

Jeźwińska E., Okólski M., *Ludzie na huśtawce. Migracje między peryferiami Polski i Zachodu*, Warszawa 2001.

Kłoskowska A., *Kultury narodowe u korzeni*, Warszawa 1996.

Kowalska-Angelelli K., *Polscy imigranci we Włoszech. Trendy migracyjne, rynek pracy i system zabezpieczenia społecznego przed i po 1 maja 2004 r.*, „CMR Working Papers" 2007, No. 17/75.

Kozak S., *Patologia eurosieroctwa w Polsce. Skutki migracji zarobkowej dla dzieci i ich rodzin*, Warszawa 2010.

Mach Z., *Migracja i społeczne konstruowanie tożsamości*, „Przegląd Socjologiczny" 1993, nr 2.

Migracje międzynarodowe: Polska–Unia Europejska–Europa Wschodnia, „Bulietyn Migracyjny" 2006, nr 8.

Mostwin D., *Trzecia wartość Wykorzenienie i tożsamość*, Lublin 1995.

Orłowska R., *Uwarunkowania i skutki rozwoju migracji ekonomicznych w Unii Europejskiej w świetle wybranych teorii migracji międzynarodowych*, Gdańsk 2013.

Pilch T., *Zasady badań pedagogicznych*, Warszawa 1998.

Reszczyński J., *Polonia włoska*, Rzym 2010.

Sadowski A., Czerniawska M., *Tożsamość Polaków na pograniczach*, Białystok 1999.

Siewierski J., *Tożsamość europejska jako problem historii i współczesności*, „Kwartalnik Kolegium Ekonomiczno-Społecznego Studia i Prace" 2013, nr 4(16).

Tożsamość Polska w odmiennych kontekstach, red. L. Dyczewski, D. Wadowski, Lublin 2009.

Główny Urząd Statystyczny, Departament Badań Demograficznych, *Informacje o rozmiarach i kierunkach emigracji z Polski w latach 2004–2010*, Warszawa 2011.

Netografia

Kaczyński G. J, *Geneza i obraz polskiej emigracji we Włoszech*, http://www.pon.uj.edu.pl/wp-content/uploads/2014/01/Geneza-i-obraz-polskiej-emigracji-we-W%C5%82oszech-w-XXw..pdf (dostęp: 16.11.2018).

Koryś I., *Integracja imigrantów a asymilacja*, *segregacja i marginalizacja – słowniczek podstawowych pojęć*, http://zanotowane.pl/51/7218/integracja,imigrantow,a,asymilacja.php (dostęp: 2.12.2018).

http://www.wlochy.net/polityka.php (dostęp: 16.11.2018).

http://www.wlochy24.com/artykul44 (dostęp: 16.11.2018).

http://www.trybuna.com.pl (dostęp: 16.11.2018).

http://polonia-wloska.org (dostęp: 12.10.2018).

http://www.trasa.info/informacje/italy/wlochy-kultura-i-religia (dostęp: 16.11.2018).

Summary

Migration stimulators of the Polish diaspora in Italy

The question about the identity of an emigrant, and about his homeland is a difficult question for him, however, mostly emigrants are in favor of Polish identity, and they point to Poland for their homeland. However, while exploring this issue, it can be noticed that with the passage of years in exile, the answer is not so unambiguous and the most convenient form of response for an emigrant would be to opt for two homelands and for two identities. Poland is becoming a country of sentimental and real journeys while Italy becomes a country where one has a job, a home, a family. The identity of Poles who emigrated to Italy is influenced, among other things, by the time of emigration, the influence of Polonia, the external aspect connected with the character of the society in which emigrants reside, as well as the main motive of the trip. The

identity of Poles, as shown by the research, is heterogeneous and bi-directional (cultural bivalence) with features that indicate the pursuit of building a new identity, which will consist of both Polish elements and Italian elements corresponding to the reality surrounding the emigrants. This identity is ideal for an emigrant unit, because it allows to maintain a psychological balance, which was disturbed by the crisis situation, which was undoubtedly emigration.

keywords: Polonia, Italy, national identity, migrations, culture

słowa kluczowe: Polonia, Włochy, tożsamość narodowa, migracje, kultura